

10.09.2021

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen lausunto sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön 7.9.2021 päivätystä luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta EU:n digitaalisen koronatodistuksen kansallista käyttöä varten (ns. Koronapassi)

THL kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ns. koronapassia varten laaditusta lakiluonnoksesta. Laitos pitää lakiluonnosta sikäli hyvänä, että koronapassin käyttöönotto mahdollistaa vaihtoehtoisen riskinhallintakeinon toiminnan rajoittamiselle korkean Covid-19 tartuntariskin tilojen ja toimintojen yhteydessä.

THL toteaa, että laitos on jo lakiluonnoksen alustavassa valmisteluvaiheessa tuottanut STM:lle taustamuistion, jossa laitos on arvioinut koronapassin käytön vaikutuksia riskien vähentämiseen.

THL pitää lakiehdotuksessa erityisen hyvänä, että EU:n digitaalista koronatodistusta ja sitä varten kehitettyä lukusovellusta voidaan suoraan hyödyntää vähäisin teknisin muutoksilla. Laitos pitää tätä ehdottomasti parempana vaihtoehtona erillisen järjestelmän sijasta ja yhtyy lakiluonnoksessa tätä koskeviin perusteluihin.

THL:llä on kuitenkin lakiluonnokseen seuraavat tekniset ja sisällölliset huomautukset.

Yleinen huomio: rokotuksen tai sairastetun taudin vaihtoehtona todistuksen saamiselle on 72 tuntia aikaisemmin otettu ja tulokseltaan negatiivinen testi. Aikuisten (16+ v) kohdalla tämä testaus on suoritettava yksityisellä palveluntuottajalla ja nykyiset testihinnat ovat varsin korkeita (luonnoksen mukaan 98-200 Euroa).

Perusteluissa sivulla 12-13 todetaan että ”Covid-19-testistä perittävä maksu voi, kotitalouden tulotasosta riippuen, olla merkittävä ja vähentää näin rokottamattomien tai tautia sairastamattomien henkilöiden mahdollisuuksia osallistua tapahtumiin, joissa koronatodistus on otettu käyttöön. Mahdollisuudet myös esimerkiksi viikoittaiseen harrastustoimintaan osallistumiseen testitodistusta käyttäen voisi osoittautua taloudellisesti mahdottomaksi.”

THL pitää selvänä, että ellei testauksen hintaa saada joko suoraan subventoiden tai neuvottelemalla laskettua murto-osaan nykyisestä (5-10 €), koronapassin käyttöönotto tulee *de facto* estämään vaikkapa pienten lasten harrastustoiminnan ja myös niiden ihmisten monenlaisten palveluiden käyttöä ja harrastuksia, jotka eivät halua rokotetta ottaa. Ainakin lasten kohdalla kyseessä on oikeasuhtaisuudeltaan ja välttämättömyydeltään kyseenalainen seuraamus.

Pykäläkohtaiset huomautukset:

58 i § EU:n digitaalisen koronatodistuksen kansallinen käyttö

1. momentissa viitataan EU:n digitaaliseen koronatodistukseen ja luetellaan ne kolme vaihtoehtoa, joiden avulla henkilön voidaan sallia pääsy lain rajaamaan tilaisuuteen tai tilaan pääsemiseksi, jos pääsyn rajoittamisesta on tehty viranomispäätös. THL pitää ehtojen

10.09.2021

luettelemista pykälässä uudestaan turhana ja se voitaisiin korvata viitauksella saman lain 16 a pykälään.

2. Edellä mainittuun momenttiin viitaten THL huomauttaa, että rokotusta koskeva ehto 14 vuorokauden odotusajasta toisen annoksen saamisen jälkeen ei perustu tutkittuun tietoon ja on selvästi liian pitkä. Tutkitun tiedon perusteella täysi rokotuksen suoja saavutetaan jo 7 vuorokauden kuluttua toisen annoksen saamisesta. THL pitää oikeasuhtaisena, että asia korjataan lain 16 a ja ehdotettuun 58 i §:n sekä mahdollisiin muihin säädöksiin, jossa asiaa käsitellään.
3. THL kiinnittää vakavaa huomiota siihen, että lakiin ei näytetä ehdotettavan minkäänlaisia poikkeuksia niille henkilöille, jotka eivät pysyvistä tai väliaikaisista terveydellisistä syistä voi ottaa koronarokotusta. Koska kyseessä on varsin pieni osa väestöstä, THL pitää välttämättömänä, että selvitetään mahdollisuutta sisällyttää koronapassiin poikkeus, joka voidaan terveydenhuollossa merkitä taustajärjestelmään siten, että lukijalaite näyttää vihreätä (eli pääsyä palveluun) vaikkei henkilöä olekaan rokotettu. THL tunnistaa, että poikkeus edellyttäisi merkittäviä muutoksia terveydenhuollon tietojärjestelmiin ja koronatodistuksen toteutustapaan, mikä edellyttää esitettyä suurempaa rahoitusta sekä pidempää aikataulua. THL ei pidä oikeasuhtaisena tai epidemian estämisen kannalta välttämättömänä edellyttää tältä pieneltä väestöryhmältä jatkuvaa testausta eikä myöskään pidä syrjimättömänä käytäntöä, jossa henkilöltä edellytettäisiin jotakin toista terveydentilan todistusta palveluun pääsyn yhteydessä. Jotta merkinnän käytöstä ei syntyisi epätarkoituksenmukaista inflaatiota, joka vaarantaisi todistusjärjestelmän tavoitteena olevan riskien vähentämisen, oikeus merkinnän tekemiseen lääketieteellisesti perustellusta syystä taustajärjestelmään tulisi rajoittaa sairaanhoitopiirien tartuntataudeista vastaavalle lääkärille.
4. THL kiinnittää huomiota siihen että ikäraja on luonnoksessa eri kuin 16 a §:ssä ja myös eri tavoin määritelty (vrt. 58 a §: ..12-vuotiaalta tai sitä vanhemmalta.. ja 16 a §: Vuonna 2005 tai sitä aikaisemmin syntyneellä..). Koska ikäraja on merkittävästi matalampi aiempaan nähden, ja tulee melko pitkään merkittävästi rajoittamaan alaikäisten lasten mahdollisuuksia osallistua heidän kehitykseensä, terveyteensä ja hyvinvointiinsa vaikuttaviin toimintoihin, THL pitää ikärajaa liian matalana (vrt. 58i § 4 momentti, erityisesti niiden kohdat 1-4 ja 6-7, esim. yleisötilaisuuksiin käytettävät sisä- ja ulkotilat, urheiluun tai liikuntaan käytettävät sisäliikuntatilat, uimahallien, maauimaloiden ja kylpylöiden allastilat sekä niiden välittömässä yhteydessä tai läheisyydessä olevat pukuhuonetilat, kuorolaulutoimintaan, harrastajateatteriin tai muuhun vastaavaan ryhmäharrastustoimintaan käytettävät tilat, sisäleikkipuistot ja sisäleikkipaikat, museot, näyttelytilat ja muut vastaavat kulttuuritilat).

Ottaen huomioon että 12-15 vuotiaat alaikäiset lapset hyvin harvoin sairastuvat vakavasti ja todennäköisesti tartunnan saaneina tartuttavat tautia eteenpäin aikuisia vähemmän, ja heitä vanhemmat ikäluokat on lain voimaan tullessa hyvin kattavasti rokotettu, korkeimmassa riskissä olevat erityisen kattavasti, ja että lasten liikunta ja hyvinvointiharrastustoimintaa on pandemian aikana laajasti ja pitkä-aikaisesti rajoitettu, THL pitää erittäin kyseenalaisena oikeasuhtaisuuden ja välttämättömyyden kannalta sisällyttää lapset koronapassivaatimuksen piiriin.

Vaikka lapset testauksen kautta voisivat saada passin voimaan 72 tunniksi THL ei nykyjärjestelyin pidä mitenkään kohtuullisena tai oikeasuhtaisena edellyttää alaikäisiltä lapsilta mahdollisesti useaan kertaan viikossa toistuvaa testausta harrastuksiinsa osallistumisen edellytyksenä.

10.09.2021

Koronapandemian aikana erittäin merkittävä osa lapsista on pysyvästi lopettanut liikunta- ja muut harrastuksensa, jonka negatiivinen kansanterveydellinen ja hyvinvointivaikutus voi jäädä erittäin suureksi ja pitkävaikutteiseksi. Asiasta ei myöskään näy teetettäneen perusteellista lapsiasian vaikutusten arviota lakiesitystä varten, mikä olisi THL:n arvion mukaan vähimmäisvaatimus edes asian harkitsemiseksi.

THL katsoo että 12 vuoden ikäraja tulisi nostaa 16 vuoteen samalla määrittelyllä kuin voimassa olevan lain 16 a pykälässä.

5. THL huomauttaa, että laitos on arvioinut useat 4. momentin kohdan listan 1-7 tilat ja toiminnot vähäisen riskin kategoriaan kuuluviksi (kts. linkki), jolloin niiden rajoittaminen ei ole yleensä välttämätöntä paitsi vasta aivan viimesijaisena keinona.
(<https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit-ja-rokotukset/ajankohtaista/ajankohtaista-koronaviruksesta-covid-19/tarttuminen-ja-suojautuminen-koronavirus/arvio-tapahtumien-ja-kokoontumisten-koronavirukseen-liittyvasta-riskista>)

58 j § Oikeus käsitellä EU:n digitaalisen koronatodistuksen tietoja

1. THL huomauttaa että 58 j §:n 1. momentissa todetaan, että toiminnanharjoittajalla ”on oikeus tarkistaa [koronapassi-] todistuksen voimassaolo” ja 2. momentissa että toiminnanharjoittajalla ”on lisäksi oikeus tarkistaa asiakkaan ja toimintaan osallistuvan henkilöllisyys.”. Missään ei kuitenkaan näytetä todettavan, että toiminnanharjoittajan velvollisuus olisi varmistaa, että näytettävä todistus koskee henkilöllisyytensä todistavaa henkilöä. THL ehdottaa tämän velvoitteen lisäämistä, tai ellei tämä ole tarkoitus tai mahdollista, henkilöllisyyden todistamisen velvoitteen poistamista perusteettomana.
2. THL tuo esiin, että mikäli lukusovellus on vapaasti ladattavissa sovelluskaupoista (mikä laajan käyttöpotentiaalin perusteella lienee ainoa vaihtoehto), sitä voidaan periaatteessa väärinkäyttää esim. joillakin työpaikoilla tai jossakin muussa syrjivässä yhteydessä. Kaikki muu kuin laissa määritelty käyttö tulisi säätää rangaistuksen uhalla kielletyksi.

Pääjohtaja

Markku Tervahauta

Yksikönpäällikkö

Otto Helve